

איך הפך אבי העיתונות הספרותית הצהובה, חיקוי גרוש של מבקרים אמריקאיים, מתיז ריד של ארס, לגיבורם של המאוננים בעמ'הם

פרס נאצי-יהודי

א. גם לרצנטורים מגיעים פרסים

בבילי הפרסים הספרותיים, החל בפרסי ביאליק וטשרניחובסקי וכלה בפרס קוגל, אין פרס לרצנטורים. השבוע תוקן המעוות, והירחון עמדה העניק את פרס גרודונסקי לרצנטוריה לרצנטורים איל כפכפי ואלי שאל-תיאל.

מי היה שלמה גרודונסקי, שנחשב בכבוד שלאחר מותו, שיוענק על-שמו פרסי-שנתי לרצנטורים למי ניהם?

גרודונסקי, יליד גרודנו, שחי בארצות-הברית, עלה לישראל ב-1951, שימש כעורך היומון הכושל של מפא"י הדור, אחר פירוקו עבד בעט עובד, ייסד את הדיריחון אמות, ופירסם, עד למותו בספרואר 1972, בעיתון דבר. החברה-הישראלית, החברה הגוידיעו מקוריים משל עצמה (ואם ישנם כאלה, הרי אינה נכונה להתייחס אליהם), מצאה בשנים האחרונות בשלמה גרודונסקי המנוח את דמות היהודי המשכיל.

בשנים האחרונות מצויה החברה בתהליך של גידול וניפוח אליילים, וכפי שעורכי כתבי-העת שדמות מאליים את דמותו של פרופסור גרשום שלום, כן מאליים חוגי ארץ-ישראל העובדת את שלמה גרודונסקי וכתביו, ומקוים שכתביו ימלאו את חללי הערכים של החברה, תהליך רימומו של גרודונסקי נעשה בעזרת סופרים עגלגלים וסמקיליחים מפתח-תיקוה, המאוננים בעזרת עטתם לעיני קוראיהם בנוסח אהוד בן-עזר: "החיינויות, התכונות, הרגישות, השנינות, האופק התרבותי הרחב שהיו לגרודונסקי כאדם וכעורך..."

אלא שמסתבר כי במירון למדליית-הזהב לרצנטורים ע"ש גרודונסקי, השיג אלי שאלתיאל את אהוד בן-עזר, שאלתיאל כתב על גרודונסקי: "...שלמה גרודונסקי ניהו כאומיילב ציבורי רב, ותגובותיו הן חרי פות וכלת-אמצעות... ימי ילדותו בניוירוק היהודית הם לא פסק ערש הסוציאליזם-היהודי-ההומני שלו... כדאי, שבנקודה זאת, בטרם נכנס לסחרחרת-מילולית, אזכיר כי אותו גרודונסקי, במסגרת אותו, "אומיילב ציבורי רב" שבו ניהו לדעת וזכה הפרס לרצנויה, הפ' על פעם את עטו בתגובה חריפה ובלתי-אמצעית כלפי יריב אידיאולוגי שלו, והציע ברוב אומיילבו הציבורי לאותו יריב, שהוצאת-הספרים המוציאה את ספריו (של היריב) תשלח אותם כנייר-אריזה לשוק, דבר שאינו פחות מהעלאה-למוקד של ספרים בארצות מסוימות.

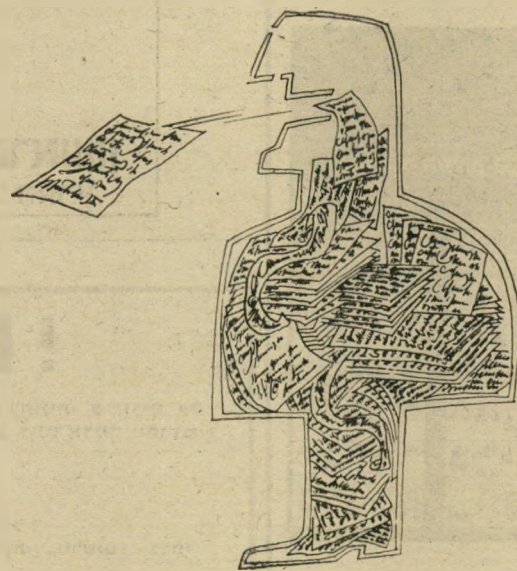
ב. קמצוץ ריר בביצה חמה

התרבות הישראלית בעליבותה היתה זקוקה לאיזה גרודונסקי, שישליך בה את קמצוץי רירו המתוחכמים, ומלאים בתרבויות-המערב על עושרן, ואילו הוא ניוק להתוות שהיו ריקותיו מעלים מביצת-התרבות הישראלית לעבר מגלון-השן שלו.

המיתוס (או התיסמונת) ע"ש גרודונסקי הוא עדיין חדש, מזה שנתים מוצאים לאור, בסיוע מפעלי-נייר-חדרה, כל מילה, כתב, או שידור של גרודונסקי, על-מנת להפכם לנכסי-צאן-ברזל, ומסתבר שבאין נביא לדור, יש מי שעושה שכתבי גרודונסקי יתנבאו בשערי התרבות הישראלית.

קשה להשוות התנבאות זו לכתבים, לנאומים, למאמרים ולציטוטים של מייסדי-הציונות. כתבי גרודונסקי נוהגים בקוראים וסוגים בהם באדנות רבה, כמו נועדו להציל מן תקרנתו הנוראית המאיימת עליהם. הכתבים כתובים בלשון עיתונאית, שהיא במידה רבה אידיש המתורגמת לעברית עילגת, שיומרתיה אין בכוחן לכסות על העילגות שבה, למרות הכסות הפסבדו-מדעית המכסה על כתבים אלה. מילים רבות במאמרו המקובצים של שלמה גרודונסקי נראות כהתהדרות של מיפלצות-מילוי ליות, המתיימרות להקיף עולם ומלואו.

אשר לקוראים-הילדים, שעליהם מופעלת התיסמונת הזאת, הרי שקשה להם לדעת כי כתבים אלה, הינם בבחינת העתקת-משמ-חיוורת של מבקרים יהודים-אמריקאים מסיגנון ליוגל טריילינג, שגרודונסקי שיחר שנים לפתחיהם. אלא שהחיקוי הוא גרוע, ונטול הפי תיות האינטלקטואלית שבה נתברכו מבקרי-תרבות יהודים-אמריקאים. החיקוי עמום בדעות קדומות וריי אקציוניות (ראה דיעותיו של גרודונסקי על וילהלם רייך מחבר מסתרי האורגניזם). הוא גם מרצף את כתביו בטעויות של חוסר הקפדה, כמו: "...מרי סאוארן, אה הוא פורנוגרף במיקצת, מחברם של קאנדי, ורוקטור

פריינג'לאב..." עשה שבשתי יצירות אלה היה סאטורן רק מחבר-עמית.

סיגנון-כתיבה זה, שיתכן ושר-החינוך עוד ימליץ ללמדו בבתי-הספר, נקרא לעיתים כמו ריר-שפתיים צרוי-בתיחת של ארץ-ישראל השלמה, בעיקר כאשר הוא מתייחס ליצירות כאגף הסרטן ובמדור הראשון, או שעה שהוא משמיץ את אליה ארנבורג. הסיגנון מטובל במי לים אנגליות כמו, "אורביקול" (הרגיית).

מאמריו או נאמיו של גרודונסקי כתובים בסיגנון זה: "...כימי אונגוסט אלה עלה בדעתי לשאול שנים מכני מישפחתי (הם בני שלושים וכמה), אם שמור בזכרונם משהו מן המאורע שהתרחש באתו יום, לפני עשרים וחמש שנה, ה'6 באוגוסט, 1945. לאחר שפישטשו יפה בזכרונם, ענו שניהם — לא... הקורא שגדל במישר פחה אחרת, ואשר יודע כי ביום זה הוטלה פצצת-אטום על הירושימה, יבחין בסיגנון היומרי-מצטק הנסוך בין המילים.

גרודונסקי שומר לעצמו במאמריו את הזכות לקבוע מיהו אנטישמי, למשל, כאשר הוא כותב על משוררים גרמניים, הוא שוטף אותם בתרפות וגידופים, וכאשר הוא מויל את רייו האינטלקטואליים נוכח אישיותו הסיפרותית של אריק בלייר (הלא הוא ג'ורג' אורוול) הוא מתעורר ביודעין מפסקות אנטישמיות של אורוול, ורואה בו את הלוחם האנטי-קומוניסטי הגדול, שיוכל לשחרר עברו ריחות גנונים מתקופת שילטון הצארים. בספר תשומת לב מספר גרודונסקי על עצמו: "חוקר-

חובב אני של פיונומיקה יהודית מאז ומתמיד..." אלא שכאן הוא פוסע על מהמורות מילוליות, היות ובנושא זה של, פיונומיקה יהודית הוא יכול לחלוק דיעות עם אידי אמין וכמה טיוריסטים גרמניים, שהתעניינו באנ-טבה ב, פיונומיקה יהודית וסידרו סלקציה של יהודים.

ג. נפולת של מילים

סימפטום מובהק של "תיסמונת גרודונסקי" ניתן למי צוא באותה שיתחידיו (אשר נכללה בספר על כל פנים) שגרודונסקי ניהל על מלכת האמבטיה, מחתו של חנוך לוין, שבה הוא הוא שחק במילים, והצטעצ, ביקר בעקיפין את מגמותיו הסאטיריות של לוין, מבלי לראות את המחזה.

בכל מאמריו ובשיתוח-הרדיו, בספרים המתפרסמים בשנתיים האחרונות, מתבטא הוא כסנובר-רצנטור, השור חה בים של אידיאולוגיות קלושות, כאשר בולט ביותר שהוא הצליח להתעלם מכל בעיות התרבות העיקריות של התרבות-הישראלית, בשפה של בית-מירקחת משנות השישים המתעלם מהמצאת הפניצילין.

התיסמונת מבוססת על אוריה, שבה הוא מתאר כיצד הוא מתייצב, מפקידה לפקידה, לנוכח ארון-הספרים שלו, כשהוא אכול בדילמות כיצד לסדר את ספריו, על פי איזה סדר, עד שבסופו של המאמר הוא מחליט לפחות על המקום שבו יניח את הספר חנה סנש.

הסיגנון הזה גם מצליח לעוות במילים מעשים, או מחדלים, ביטוי מסוגנו, כמו: "זכורני: בשנת 1924, כנע רות, עשיתי כשנה אחת בארץ-ישראל..." נראת לכאורה נאיבית ופשוטה, היא אינה מציגת כי באותה תקופה היה בארץ משבר כלכלי, והיתה ירידה רבה לחו"ל, ומדוע צריך אדם לכתוב שהוא ירד מהארץ בתקופתה הקשה, כדי לשמור על נקיון ציפורניו, לקרוא את דאגטה ואת בודלייר בסיפועת הצבוריות של ניוירוק?

בתיסמונת של הסיפרות העברית החדשה, אולי יזכר גרודונסקי כהעיתונות הסיפרותית-הצהובה. ההשמצות שהוא הטיח אל עבר כל אלה, שלא פסעו בקו המחשבה שלו, הוא בסיגנון הקטע הבא, המופיע בספרו אוטור ביגורפיה של קורא, במאמר על ברנר: "למרבה הפלא, נערץ גם ברנר על פינתם שדה — יחד עם פרוסט, מאן, האמפון וסליו. (גלריות הגיבורים של שדה הם מגוונות ביותר; חיבתו להמסון וסליו — איזה זוג מוזר! — נתונה להם, כנראה, משהו ששניהם היו משתפי-פעולה עם היסלר, ולהיפטר יש לשדה הבנה מיוחדת). פינתם שדה שריו עשרים וארבע שעות ביממה במחיצתם הנאצלת של הנביאים, ישו, בודהא ויעקב פראנק — כחברה פחותה מזה הוא בוחל. והנה בעיניו דווקא ברנר הוא הסופר היהודי הגדול והאמיתי בזמננו..."

מכל דור-היוצרים העכשווי, אימץ לעצמו גרודונסקי דמות אחת בלבד, את נתן זך, תוך התעלמות מכוונת מכל דמות צעירה אחרת בנוף הסיפרותי. אלא שיתד עם זאת הצליח גרודונסקי לבזוז אנרגיה של עופרת-עפרונות רבה על יצירתו המאוחרת של חיים הזו, תוך שהוא מתרגש משורות, כמו: "היתה אימה חמה תחת, דומה נושמת, עקמת פעימות-פעימות מתונות, כפדות ריחות מתוקים, מרים וישימ, מהם כרוכים ומזהם מושש טשים מזיכרון דברים רחוקים, דקים (הזו)..." ומנסולת מילים זו מתעל גרודונסקי את השתפכות נפשו לעבר אגמיה-האותיות של הסיפרות העברית.

ד. "כל המוגבל והפגום"

במאמר של גרודונסקי מ-1967, העוסק בפרופסור גרשום שלום, מתאר הוא את האבירה התרבותית שמפסיד עם-ישראל (הכוונה לעם הקורא עברית בלבד) על שאינו מסוגל לקרוא את הרצאותיו של הפרופ' שלום בספריו וכותב גרודונסקי בעברית: "...שעם שמעתי אותו (פרופ' שלום) אמר דרך אגב: 'דבר אחד הייתי ונשארתי עד היום — נציונאליסטי-יהודי'. דווקא, נציונאליסטים במכוון! מתוך ידיעה מלאה של כל המוגבל והפגום שבמילה זו, אולם מה שעלול להיות דל ונכבד בפיו של אחר, עולם מלא הוא בפיו של גרשום שלום, ההא-טוריון המפננה את צפונות העבר והזה-הדעות האניג-מאטי..."

את עובדות-החיים בשחור-ובלבן, (לעומת) הסופרים בארצות-הברית, יהודים ולא-יהודים, שאינם רואים כך את פני הדברים. באשר לי, הרי ראשית לכל אני סופר אמריקאי... כל אלה שהופתעו למיקרא סיגנון הכתיבה העברי המתקן והשוטף בספריו של אברי אלעד-זיירנור, האדם השלישי, נכונה הפתעה. בניגוד לרושם המתקבל ממבט ראשון, שאלעד — היושב כיום בארצות-הברית — כתב את הספר בעברית, וזה תורגם לאחר-מכן לאנגלית, ההיפך הוא הנכון. אברי כתב את הספר באנגלית, בסיועו של כותב מיקצועי, והספר תורגם מן המקור לעיברית על-ידי המתרגמת נורית יהודאי. עובדה זו לא צוינה בספר, שיצא והיעתה לאור, בשל טעות טכנית בעת הדפסתו.

ראה פורת, עלי-מנת שירקבו במחסי מייסדי-החינוך-התרבות. כמה מהתרשמו יותיו של הסופר ממוצא-יהודי, מ'7 בלן, ממסע שערך בישראל, התפרסמו בשני תגיל-יונות האחרונים של השבועון ניוירוק. ברשמים אלה תיאר מחבר כוכב-הלכת של מר סאמלר את מנהיגי ישראל, במילים בוטות, כמו: "...מחשבותיו של אבא אבן סובבות בעולם כמו לוויין" על "שילטון פרס" הוא כתב, "פוליטיקאי ערמומי" ו"שימחה דיניין הוגדר על-ידי כנשלת על-ידי קסיניג'ר". מעניין כי בתקופת שהותו בישראל נשאל בלו על-ידי עיתונאי אם קיים הבדל כלשהו בינו לבין הישראלים, והוא השיב: "...ישראל היא חברה הנתונה במשבר תמידי ובמלחמה. לכן נראה לי, שהישראלים רואים

בעריכת דן עומר